

«Перезавантаження» по-українськи

У Києві сформувалися очікування
щодо майбутньої зовнішньої політики США,
однак мало хто вірить у безхмарні перспективи відносин
між стратегічними партнерами

Леонід КОЖАРА,
народний депутат України

ВТРАТА ПРИВАБЛИВОСТІ

США постійно перебувають у пошуку стратегічних партнерів. Здавна їм імпонувала Україна, що відіграла вкрай важливу роль у тому, аби не допустити можливості повернення Радянського Союзу. Можливо, тому українсько-американські двосторонні відносини завжди були політично заангажованими. Розмови про те, що США нікого не підтримували 2004 року під час так званої «помаранчевої революції», – байки для необізнаних. Можна переконатись у тому, кого саме підтримували в Білому домі, гортаючи

тогочасну американську пресу і помітивши справжні «помаранчеві окуляри» для погляду з Вашингтона.

Завдяки їм, у 2005 році Україна ще мала шанс наполягати на тому, аби позитивна атмосфера політичних відносин забезпечила нове підґрунтя відносин економічних. Однак ми не скористалися цим шансом... Так повелося, що в наших двосторонніх відносинах ми завжди гналися за деклараціями, а не за можливостями у розвитку торгівлі та економіки.

Водночас суспільно-політична атмосфера в Україні зробила непопулярними будь-які спроби підтримати ззовні опозиційну Партію регіонів. Жодний американський конгресмен, дбаючи

про свій імідж, не солідаризувався з іншою (не «помаранчевою») половиною України. З цим теж не можна було не рахуватися біло-блакитній опозиції, яка пам'ятала, що за часів Леоніда Кучми дискутувати зі США у зовнішній політиці було зовсім непросто.

Наприкінці 90-х офіційний Вашингтон проводив кампанію, спрямовану на дискредитацію тодішнього Президента України. І хоча прямих доказів щодо продажу в Ірак систем радіотехнічної розвідки у 2002 році так і не було знайдено, ситуація довкола «Кольчуг» для багатьох експертів скидалася на гру між спецслужбами США і Державним департаментом. Мета – усунення небажаного для них президента Леоніда Кучми.

Хоча всі передумови для значно ширшого представлення України на американському ринку насправді існували, особливо після входження її до СОТ і скасування дискримінаційної поправки Джексона-Веніка. Але суттєвого поліпшення так і не відбулося. На моє переконання, це засвідчило також існування певних політичних механізмів, які не дозволили Україні бути належно репрезентованою на американському ринку.

Минав час, але нерозв'язаними залишилися проблеми з квотуванням

експорту. Ми зовсім втратили ринок текстилю в США, яким володіли в 90-ті роки... А проти українських виробників досі тривають антидемпінгові розслідування.

Тож дисбаланс торговельних відносин України і США залишився нашим великим розчаруванням. У середині 90-х я працював у Посольстві України у Вашингтоні. На той час двосторонній товарообіг зріс до 1,5 млрд дол., а з Білоруссю він становив 250 млн. Сьогодні товарообіг України з Білоруссю досяг 2,5 млрд, однак з американцями він і досі коливається в межах 2 млрд.

Таким чином, за останні роки Україна відчутно втратила в очах стратегічних партнерів – через свою внутрішню економічну та політичну слабкість. Двосторонні відносини не міцніли з усвідомленням американською адміністрацією неспроможності помаранчевої команди ефективно управляти. Однак цього року до Білого дому у Вашингтоні прийшло нове керівництво і на Банковій у Києві виникли нові очікування.

Ми самі загнали себе в невідгладну ситуацію. Одновекторність української зовнішньої політики, що прийшла на зміну багатовекторності, довела свою неспроможність. Чим менше Київ впливав на зовнішньополітичну ситуацію, тим меншу участь він брав у формуванні сприятливого для себе зовнішньоекономічного середовища й

тим менше, зрештою, був цікавий для Вашингтона.

МІНІМАЛЬНА РОЛЬ

Разом з тим, ставлення США до України сьогодні навряд чи можна вважати сприятливим – навіть на тлі нової політики «перезавантаження», запропонованої американським президентом Бараком Обамою. Доки не буде остаточно сформовано адміністрацію США, у Вашингтоні раз по раз виникатимуть внутрішні непорозуміння в українському питанні. Скажімо, державний секретар заявила на саміті НАТО, що Україна повинна невдовзі стати членом Альянсу, але, схоже, це не зовсім відповідає позиції Білого дому...

Найгірше, як на мене, полягає в загальній тенденції – інтерес до Києва з боку Вашингтона постійно знижується. Таке зниження поки що не свідчить про ігнорування України – це неможливо через місце нашої держави в регіоні, але США сьогодні звертають на нас меншу увагу. Може, тому, що їх більше приваблюють інші регіони. А може, через те, що за умов економічної кризи і міжнародної конкуренції Україна відіграє дедалі меншу роль.

У нинішній політиці офіційного Вашингтона очевидні два підходи до міжнародної діяльності. Їх представляють реформаторська течія, яку уособлює президент Барак Обама в Білому домі, і консервативна течія демократів,

представлена держсекретарем Гілларі Клінтон. Нестиковки між цими групами інколи наближаються до політичних суперечностей.

У жодній із державних структур Сполучених Штатів, які відповідають за реалізацію зовнішньої політики, повністю ще не сформований східноєвропейський напрям. Процес формування зовнішньополітичних блоків у державних відомствах США загальмований. Реалізація його залежатиме від того, яких професіоналів приведуть до своїх офісів новий американський президент і державний секретар... Та хоч би якими були внутрішні негаразди Державного департаменту США, нас більше цікавить низька ефективність зовнішньої політики в Києві.

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ... ПОВЕРТАЄТЬСЯ?

Україна має один вихід із глухого кута – повернення до збалансованої політики на Сході і Заході. Для великої транзитної країни це єдиний шлях підтримувати добрі відносини як з Євросоюзом, так і з Росією. При цьому можна зберігати стратегічний курс на євроінтеграцію.

Ми повинні зосередитися на економізації зовнішньої політики України – насамперед заробляти в різних кутках світу й для цього будувати співробітництво на засадах добросусідства. Це стосується, наприклад, країн Південної та Південно-Східної Азії, де річ не так

у незадовільній якості двосторонніх відносин, як у відсутності контактів на найвищому рівні. У цьому ряду стоїть також Індія, з якою в нас теж мало що виходить.

Глобальні проекти, що їх Україна могла запропонувати Південній Америці (від розвитку транспортної інфраструктури до космічних програм) через односторонню зовнішню політику й незрозумілі мотиви Києва також перебувають у замороженому стані. Ми втрачаємо регіон, натомість у Латинській Америці широко представлені компанії з країн Східної Європи.

Яскравий приклад – відносини з Венесуелою, з якою нині активно налагодила дружні зв'язки Росія. Україна щодо Венесуели весь час трималася в руслі американської політики, і тепер стало цілком зрозуміло, що ми прогавили цього південноамериканського лідера.

Однак найбільш переконливий приклад з новим пріоритетом зовнішньої політики, – Китаєм. Дедалі більше погляди з Вашингтона спрямовуються на Пекін, який фактично є найбільшим депозитарієм доларів (700 млрд). Доля американської економіки значною мірою вирішується в Китаї. Фактично від поведінки цих двох держав залежатиме і доля фінансово-економічної кризи. Найближчим часом настане нова ера американсько-китайських відносин.

Не буде перебільшенням сказати, що ставлення США до України залежатиме не в останню чергу від її відносин із Китаєм... Взаємовигідне партнерство України з Китаєм допомогло б їй по-сісти гідне місце у зовнішній політиці США. Однак ми зробили все для того, щоб наша держава була менш привабливою для Америки. На сьогодні Україна фактично не має економічних відносин з Китаєм, і пояснити це важко.

За чотири роки наш президент жодного разу не побував у Китаї. Тим часом з боку китайського керівництва були спроби налагодити контакти на найвищому рівні. Пленум ЦК КПК запросив до участі в літній Олімпіаді 2008 року серед небагатьох глав держав і Президента України. За кілька днів до візиту Віктора Ющенка в Києві скасували цей візит без поважних причин. Можна тільки уявити бурхливу ре-

акцію в Пекіні... Всі європейські колеги мали б за честь встановити контакти з китайськими лідерами, а ми цього навіть не прагнемо.

Партія регіонів має власні розвинені зв'язки з Китаєм і китайською компартією. Ми відчуваємо підтримку з боку Пекіна навіть за відсутності контактів на найвищому державному рівні. Тож, коли уряд «регіоналів» повернеться до влади, сподіваємося, що помилку з недооцінкою Китаю буде виправлено.

НАТО – ЄС: ЯЙЦЕ ЧИ КУРКА?

Наразі Україна опинилася всередині конфлікту інтересів Європи і США. Київ фактично став яблуком розбрату між Берліном і Вашингтоном, що, у свою чергу, не додало позитиву нашим відносинам із Німеччиною, Францією чи Нідерландами. Жодної користі для нас – сама лише шкода.

Проблема з входженням України до НАТО чи ЄС має надто важливий характер, щоб ставити за мету досягнення членства заради членства. Тим часом, інтеграція до ЄС через членство в НАТО ще недавно нав'язувалася нам Варшавою і Вашингтоном. Це сприймали як належне й наші східноєвропейські сусіди, тому що вони прийшли у Євросоюз саме таким шляхом.

Нещодавно посол США в Україні Вільям Тейлор підтвердив, що процес вступу до ЄС через НАТО – назагал речі слабо пов'язані. Ще б пак! Такий розвиток подій абсолютно не зрозумілий Німеччині, Франції та Італії. Європейська безпека має для старої Європи дещо інший вигляд, ніж євроатлантична. Обидві системи безпеки подекуди навіть

Україна опинилася всередині конфлікту інтересів Європи і США.

Київ фактично став яблуком розбрату між Берліном і Вашингтоном

конфліктують між собою. Пригадаймо бомбардування Белграду в 1999 році силами НАТО або газовий конфлікт між Україною і Росією...

З погляду США, українська місія в безпековому просторі відіграє спеціальну роль. Посол Тейлор був одним із ключових прихильників вступу Києва до Північноатлантичного альянсу. Не-

рідко агресивна американська політика проштовхування України в НАТО була, значною мірою, результатом наполегливих зусиль пана Тейлора.

Проте факт залишається фактом: більшість українського народу виступає проти входження до НАТО, хоча нинішнє керівництво держави й не зважає на об'єктивну реальність. Як ніхто інший, німці знають Україну і розуміють, що форсований вступ до Альянсу може призвести до громадянського конфлікту.

Чи не тому чим більше ми кричимо про свої наміри, тим менше запевнень одержуємо з боку ЄС. Європа чудово розуміє: якщо Україна остаточно обере євроатлантичний сценарій, це означатиме конфронтацію з Росією. Нічого доброго від цього для себе стара Європа не очікує.

У цілому я позитивно оцінюю діяльність Вільяма Тейлора, дуже ефективного й успішного дипломата, який часто подорожував Україною, зустрічався з різними політиками і в Києві на Банковій, і в Донецьку. Однак не можу не зауважити, що головна мета його місії зазнала поразки.

Прогноз Вільяма Тейлора, що Україні вистачить від 4 до 8 років для вступу до ЄС, є занадто оптимістичним. Ми маємо зважати на безліч інших чинників. Скажімо, на те, що питання членства України у Євросоюзі неможливо вирішити у відриві від питання членства Туреччини в цій організації тощо.

Попри всю складність і суперечливість процесу набуття Україною членства в НАТО і протистояння цьому європейських столиць, США вдалося багато чого досягти. Ми були фактично на крок від отримання ПДЧ. Однак краще зачекати.

Як на мене, Україна мусила б мати надалі варіант новітньої стратегії – на випадок, якщо в нас не буде жодних перспектив членства. Це може бути концепція України як позаблокової транзитної держави, дружньої до всіх сусідів зі стратегічним прагненням до ЄС. Рівень транзиту треба було б довести до абсолютного. Все це повинно спиратися на внутрішню політичну волю. Україна просто зобов'язана проводити збалансовану політику, тож не має права йти в руслі інтересів, які можуть посвяти нас з Євросоюзом чи Росією.